MOWA

J. W. JMCI PANA GEDEONA

JELENSKIEGO,

KASZTELANA NOWOGRODZKIEGO, STAROSTY SĄDOWEGO POWIATU MOZYRSKIEGO, KAWALERA ORDERU S. STANISŁAWA.

MIANA

w Senacie Roku 1782. Mieſiąca 8bris 22. Dnia na Seymie ordynaryinym Warſzawſkim.

[Inc.]

SŁYSZĘ żwawie popartą tę materyą, ktorą Ja, ile w Prowincyi Litewſkiey odległey mieſzkaiący, miałem za umorzoną, á ſłyſzę w dwoiakim ſpoſobie raz w obwinieniu Kapituły Krakowſkiey, iż ſię targnęła na przytrzymanie ſwego Paſterza, powtore w allegowaniu obowiązkow Prawa pactorum conventorum, neminem coptivabimus, niſi jure victum.

Umieſzczony w liczbie Wierney Rady Waſzey Kr lewſkiey M śći Pana Mego Miłościwego z poprzyſiężonego Senatorſkiego Obowiązku, otwieram zdania moie.

Co ſię tycze Kapituły o porywcze kroki zatrzymania ſwego Biſkupa wprzod niżeli była rozważona y uznana przyczyna owego wzięcia.

Dwoiakie mam w tym zoſtanowienie raz że nie nayduię, ten poſtępek być Obiektem Stanow Seymuiących, gdzie dla ſamego tylko prawodawſtwa y innych publicznych Obrad ziechaliſmy ſię, nie zaś żebyśmy mieli roztrząſać zdarzenia przypadkow, lub inne iakowe uczynkowe powodztwa, gdyż na to ſą przyzwoite Jurysdykcye Kraiowe, Seymowe y inne.

)a(

III

A ieżeli konſyderować w tym mieyſcu mamy wyſtępek Oſob Duchownych przeciwko ſwoiey Zwierzchności także Duchowney, tedy w tey okoliczności zakroczył iuż Sąd, kiedy Metropolitanus Regni, J. O. Xiążę Jmć Prymas znany wſzyſtkim z czułości ſwoiey y patryotyczney y Urzędowey zeſłał Judicem delegatum Jaśnie Wielmożnego Jmci Xiędza Biſkupa Chełmſkiego, ktory tyle, ile nalazł wykroczenia Kapituły indagował, á indagowawſzy oſądził y ukarał.

A tak w tey Satysfakcyi zapadł wyrok; nikt zaś podług Praw Kraiowych, za iedna wykroczenie dwa razy nie może pokutować.

Mogłbym ieſzcze zaſtanowić ſię y nad tym Sądem? bo gdy ſię z poznieyſzych prawnych Inweſtygacyi, J. O. Xiążę Jmć Biſkup Krakowſki, (pożal ſię Boże) pokazał być w niezupełności zdania y w pomieſzanych zmyſłach, coż Kapituła miała czynić? ieżeli będąc obecną zdrożnościom (gdyby té z dalſzym zgorſzeniem powſzechności y pośmiewiſkiem nie ſzerzyły ſię) przez przytrzymanie, zatamowała.

A Króla Jmci y Radę Nieuſtaiącą, iako Prawem uſtanowione powagi do ſtrzeżenia y zapobiegania podobnym Inkonweniencyom, uwiadomiła.

Wſzak w takim razie Słudzy Pana, Dzieci Oyca, Poddani ſwego Właściciela przytrzymać mogą, w takim razie zatrzymanie ieſt zawſze przyzwoite & ſervitium beneficium.

Co do Prawa Neminem captivabimus, niſi jure victum, ze wſzelkiey kalkulacyi nayduią być ten artykuł ad pacta conventa należącym.

Chciałbym tylko wiedzieć, ieżeli Nayiaśnieyſzy Król Jmć Pan Naſz Miłościwy przed użyciem poprzedzaiących Prawem przepiſanych krokow, w wybadowaniu ſię o ſtanie J. O. Xiążęcia Jmci Biſkupa Krakowſkiego, ſam ſwoią wolą arbitralną, czy Gwardye do wzięcia poſyłał? czy Kapitule brać rozkazał?

Chciałbym mowię ſłyſzeć, czego ieſzcze do tychczas nieſłyſzę, zkąd ten zarzut y branie ſię na dowody, tedybym y ſam zaraz przypiſał ſię do zażalenia ſię przed Stanami Rzeczypoſpolitey, o złamanie warunkow Prawa Kardynalnego in pactis conventis y w poślednieyſzey Konſtytucyi Roku 1768. ściśle określonego.

Y profiłbym obmyślenia śrzodkow do ochronienia nadal Obywatelow od podobnych niebefpieczeńftw.

Lecz nie widzę w tym fpofobie żadnego zafkarżenia.

Gdy tedy znam litościwe Jego Królewfkiey Mci ferce, ucifkać fwych Poddanych niezwykłe, owfzem tkliwości fobie zadane wfpaniale zawfze wybaczaiące y odpufzczaiące, gdy dowiaduię fię, że wfzyftkie zachowane, prawnie y oftrożnie, ftopnie.

To ieft: nie wprzod zeflaną Kommifsyą, aż zafzło doniefienie o nieprzytomnych zmyfłach Xiążęcia Bifkupa Krakowfkiego.

Y znowu nie wprzod wyznaczono kuratelę, aż zeflana na mieyfce z godnych Mężow wybrana Kommifsya o niezdolnym ftanie tegoż Xiążęcia Jmci nayuroczyściey zaświadczyła.

A zatym niewiem, coby tu było teraz wfzczynać, co wfkrzefzać, czego żądać.

Wypełnił Nayiaśnieyfzy Król Jmć nie tylko to wfzyftko, co Prawo Nań włożyło, ale ieszcze więcey, bo mogąc fam Indagacyą zeflać y kuratelę podpifać, według przepifu Konftytucyi, iednak przez zwykłą fobie delikatność y dla Obywatelow powolność przypuścił do uczeſnictwa tego badania Przeświętną Radę Nieuftaiącą.

Te Prawo Neminem captivabimus flużyłoby Ofobie przy zupełnym zdaniu będącey, gdyby bez konwikcyi gwałtownie zabrana była, ale tu pomiefzanie zmyfłow ieft in obiecto, y w takim przypadku, gdy Obywatel utraca wfzyftkie prerogatywy, gdy nie ieft Compos fui, iakże może być Compos Praw Oyczyftych, w takiey Okoliczności inne całe Prawa, inne Konftytucye, że Król Jmć powinien wydać Kuratelę według przepifu wyraźnego Prawa Roku 1638. na karcie 952.

Jeżeliby zadawać parcyalność Kommyffyi, tedyby to było nie tylko pofądzać tak wyfokie ofoby zacząwfzy na czele od Jaśnie Wielmożnego Jmći Xiędza Kanclerza Wielkiego Koronnego, Miniftra rzadkiemi talentami benemerencyą y fumiennością zafzczyconego, oraz y innych dyftyngwowanych mężow ex Senatorio & equeftri ordine wyznaczonych, którzy ten Akt Expedyowali, ale nawet mowić przeciwko oczywiftości, gdyż wiadomo, że Bracia JO. Xcia Jmći Bifkupa byli w liczbie badaczow, flowem; tę materyą ożywiać ieft albo czczym zatrudnieniem Obrady publiczne bawić, albo tchnąć duchem przeciwności y fzkodzenia onymże.

)(⁂)(

Owſzem według mego przekonania ſądziłbym za ubliżenie, żeby Nayiaśnieyſzy Pan omieſzkał zadoſyć uczynić Prawu, w uſunieniu z powſzechnego ſpołeczeńſtwa, á co większa w uſunieniu z dwoiakiego, bo Senatorſkiego y Biſkupiego Urzędowania, Obywatela ſzkodliwym być mogącego, przez dopuſzczōną nań Rękę Boſką w utracie zdrowych zmyſłow.

Załuię ia całym mym wzruſzeniem Stanu J. O. Xiążęcia Jmci Biſkupa Krakowſkiego iako cnotą y zaſługami w Oyczyźnie niegdyś znakomitego y ſławnego, lecz loſem przeznaczenia Boſkiego, trudno ſię ſprzeciwić, owſzem niepodobna.

Coż Nam w takowych okolicznościach pozoſtaie, oto według maxymy Wielkiego Statyſty y Polityka Rzymſkiego Seneki, & ſervire dolorem & opprimere, żałować y poprzeſtać rzeczy nieodcofnionych niezwracać á czas drogi tak ſrodze iuż wycięczony do dalſzych ku dobru Rzeczypoſpolitey Obrad oſzczędzać, do zaświadczenia czynności Rady Nieuſtaiącey przyſtąpić, Przeświętnemu Stanowi Rycerſkiemu do Izby Poſelſkiey ad officinam condendarum legum powrocić.

Y to ieſt zdanie moie, ktore u Tronu Waſzey Krolewſkiey Mci Pana Mego Miłościwego oświadczam, y pod wyſokie ſentymenta wſpoł Seymuiących Stanow oddaię.

W Drukarni P. DUFOUR Drukarza J. K. Mci y Rzeczypoſpolitey.